

SPIS RZECZY

Przedmowa	5
Część druga: WIELKA MIGRACJA SŁOWIAN	
I. Podział plemienny Słowian w okresie wędrówek ludów.	7
1. Początki zróżnicowania językowego Słowiańszczyzny i jej najdawniejszy podział etniczny (9–18). Jedność językowa Słowian we wczesnym średniowieczu (9–10). Etymologia nazwy „Słowian” i jej rodzime pochodzenie (10–12). Zróżnicowanie dialektalne Słowian (5–8). Podział Słowian na Wenetów, Antów i Sklawinów (16–17).	
2. Zagadnienie słowiańskich nazw plemiennych u Ptolemeusza i metoda badań nad pierwotnym podziałem plemiennym Słowiańszczyzny (18–50). Zagadnienie słowiańskich nazw plemiennych w <i>Germanii</i> Ptolemeusza według dotychczasowej literatury (18–23). Badania nad słowiańskimi nazwami plemiennymi w <i>Sarmacji Europejskiej</i> Ptolemeusza i dotychczasowe ich wyniki (23–31). Zagadnienie autentyczności opisu <i>Sarmacji Europejskiej</i> Ptolemeusza (stanowisko L. Bagrowa) (31–32). Rozbiór nazw plemiennych <i>Sarmacji Europejskiej</i> : 1) epitety i zapożyczenia literackie (32–34), 2) dublety (34–38), 3) ἀπαξ λεγόμενα (38–39), 4) nazwy aktualne (39–45). Brak danych współczesnych do podziału plemiennego Słowian w źródłach starożytnych (45). Metoda retrogresywna badań nad geografą wielkich plemion w okresie wielkiej migracji (45–46). Kryterium badawcze: przenoszenie nazw plemiennych na tereny nowej kolonizacji (46–50).	
3. Plemiona zachodniosłowiańskie (50–87). Wieleci (50–53). Serbowie: zagadnienie kaukaskiego pochodzenia (53–57), jedność pochodzenia słowiańskich Serbów i etymologia ich nazwy (57–58), krytyka tezy T. Lewickiego o wielkopolskiej ojczyźnie Serbów (58–65), Serbowie u Geografa bawarskiego (65–67), u Alfreda W. (67–69). Obodryci: jedność Obodrytów bałtyckich i naddunajskich (69–72), etymologia ich nazwy (72–77), pierwotne siedziby na Śląsku (77–78). Mazowsze i wiadomości historyczne o nim (78–87).	

4. Plemiona wschodniosłowiańskie (87–113). Nikłe ślady w źródłach obcych o wschodnich Słowianach i ich dynamizm osadniczy (87–88). Najstarsze wiadomości o nich (88–89). Słowenie nowogrodzcy (89–90). Wspólne pochodzenie Słowenów, Krywiczów i Siewierzan (90–91). Dawność Krywiczów (91–94), etymologia ich nazwy i udział w ekspansji na Bałkany (94–96). Dregowicze (96–99). Siewierzanie i ich związki z Polanami (99–102), etymologia ich nazwy (102–105) i ekspansja na Bałkany (105). Dulebowie i toponomastyka dulebska (106–110), etymologia ich nazwy i ekspansja osadnicza (110–112). Sklawinowie (112–113).

II. Chorwacja nadwiślańska

114

1. Zagadnienie pierwotnych Chorwatów i etymologia ich nazwy w literaturze naukowej (114–142). Aspekt południowy i północny zagadnienia (114–115). Teza o wędrownicze Chorwatów z północy na Bałkany w ujęciu Szafarzyka, Kopitara (115–118). Zaprzeczenie wędrownicze — Rački, Jagić (118–119). Chorwacja północna w ujęciu Niederlego, Marquarta i in. (120–121). Kwestia Chorwacji północnej w literaturze polskiej (121–124). Krytyka relacji Konstantyna Porfirogenety (124–125). Problem zachodniosłowiańskiego (Labuda) i wschodniosłowiańskiego (Grafenauer) pochodzenia narodów Jugosławii (125–127). Zagadnienie etymologii nazwy Chorwatów (127–128): etymologia słowiańska (128–131), germańska (131–135), turska (135–136), irańska (135–142).
2. Lokalizacja Chorwacji północnej według źródeł pisanych (142–181). Metoda chronologiczna rozbioru tych źródeł (142). Opis Słowiańszczyzny zachodniej króla Alfreda (142–152). Źródła arabskie (152–158). *Legenda o św. Wacławie* (158–160) i Konstantyn Porfirogeneta (160–171). *Księga Josippon* (171–172). Dokument 1086 r. (172–179). Latopisy ruskie, *Powieść doroczną* (179–181).
3. Dane toponomastyczne o Chorwacji (182–200). Nawarstwienia materiału toponomastycznego (182). Nazwiska chorwackie w Polsce od drugiej połowy w. XIV i pochodne od nich nazwy miejscowe (183–185). Nazwy chorwackie pod Radomiem (185–189); ich pochodzenie z osadnictwa miejscowego (189–194). Charwacińska Wola pod Żmigrodem i jej geneza (194–198). Horwaty w strefie górnego Dniestru (198–199). Nomenklatura chorwacka w Czechach i na Morawach (199–200).

III. Inwazja huińska i początki wielkiej migracji Słowian

201

1. Otoczenie polityczne Słowian u schyłku starożytności i początki ich aktywności osadniczej (201–228). Zadania tego i następnego rozdziału: rozpatrzenie rozwoju przestrzennego osadnictwa i kształtowania się stosunków zewnętrzno-politycznych (201), *Imperium Romanum* i „*Barbaricum*” (201–202). Kordon germańsko-irański i kryzys *Imperium Romanum* (202–204). Zaprzeczenie kryzysu (teza H. Pirenne’a) i krytyka tego poglądu (205–208). Istota kryzysu — obumieranie niewolnictwa (208–209). Uaktywnienie „*Barbaricum*” i zagadnienie aktywności osadniczej Słowian (209–210). Metody aktywności osadniczej Słowian: pokojowe i zdobywcze (211–213). Początki wielkiej migracji i jej kierunek północny na ziemiach bałtyckich i fińskich (213–220). Kierunek południowy osadnictwa Słowian wschodnich na początku n. e. (220–223). Stosunek Słowian do kultury czarniachowskiej (jej „tracko”-scytyjskie pochodzenie) i rola w niej Gotów (223–228).

2. Inwazja Hunów a Słowianie wschodni w okresie od końca w. IV do połowy w. VI (228–251). Azjatyckie początki Hunów i ich pierwsze ukazanie się w Europie (228–231). Konsolidacja wewnętrzno-polityczna Hunów w toku inwazji w Europie (231–233). Stosunek Hunów do Słowian wschodnich (233–235). Zagadnienie utrzymania się Ostrogotów w strefie czarnomorskiej w pierwszej połowie w. V, ich udział w bitwie nad Nedao (236–241). Formy stosunków huńsko-słowiańskich: zagadnienie podboju (241–243), działalność łupieska i niszczycielska oraz uprowadzanie jeńców (243–244), udział Słowian w ekspansji huńskiej (245); Powrót Hunów w stepy czarnomorskie po r. 454 (245–247). Inwazja bułgarska (247–248). Stosunki słowiańsko-kutrigurskie (249–251).
3. Początki ekspansji Słowian nad Dunajem (252–269). Zagadnienie początków osadnictwa słowiańskiego na Bałkanach i w kotlinie karpackiej (252–257). Świadection Jordanesa o zasięgu osadnictwa słowiańskiego na południu w połowie w. VI (257–260). Napady słowiańskie na posiadłości bizantyńskie do r. 558 (261–267). Potwierdzenie świadectwa Jordanesa o zasięgu osadnictwa słowiańskiego na południu (268–269).
4. Ekspansja huńska na ziemiach polskich i wędrówki Germanów na szlaku bałtycko-dunajskim (269–295). Wiadomość Priskosa o zasięgu ekspansji Attyli do „Wysp Oceanu” i identyfikacja tych wysp na Bałtyku (269–271). *Pieśń Hunów* o zasięgu władztwa Attyli na północy (271–272). Ślady archeologiczne inwazji huńskiej w Polsce (273–276). Kierunek inwazji huńskiej na ziemiach polskich, udział w niej Gotów i Alanów (276–277). Chronologia i charakter władztwa huńskiego w Polsce (277–280). Formy stosunków Hunów ze Słowianami zachodnimi, zagadnienie udziału Słowian w bitwie Katalaunskiej (280–283). Skarb zagórzyński a wędrówki Germanów przez ziemie polskie (283–284). Skarby solidów w Polsce i ich geneza w związku z reemigracją żołnierzy germańskich (284–288). Skupienie skarbów z solidami, przyczyny powstania kolonii reemigrantów i upadku tych kolonii (288–295).
5. Początki wielkiej migracji Słowian zachodnich (295–339). Chronologia ekspansji Słowian nad Łabę, rzekome świadectwo Vibiusa Sequestra (295–299). Teza, przypisująca ruchy osadnicze Słowian impulsom awarskim (299–300). Najważniejsze wiadomości pisane dotyczące ekspansji osadniczej Słowian zachodnich: Świadection Prokopa o Wandalach (300–303), drugie świadectwo Prokopa: o wędrówce Herulów (303–310), trzecie świadectwo Prokopa: o stosunkach Hildigisa ze Słowianami (310–311); świadectwo Marcina z Bracary (312–314), świadectwo Jordanesa o Vidivariach (314–315), świadectwo Teofylakta Simokattesa o Słowianach nadmorskich (315–316). Wycofywanie się wędrownych ludów z kordonu germańskiego: Burgundowie (317–318), Longobardowie i inne ludy z kordonu (318–322). Napływ osadnictwa słowiańskiego do Czechosłowacji i jego małopolska geneza (322–329). Napływ osadnictwa słowiańskiego w sąsiedztwo turyngskie (329–337). Osadnictwo słowiańskie nad dolną Łabą (337–339).

IV. Inwazja awarska i zakończenie wielkiej migracji Słowian 340

1. Słowianie ruscy w walce z inwazją awarską (340–370). Rola inwazji awarskiej w ekspansji osadniczej Słowian (340–341). Konflikt awarsko-antyjski (342–347). Wzmianka Pseudo-Zachariasza o HRWS (347–348). Ustrój polityczny Antów (348–349). Szlaki awarskie na zachód (349–352). Najazd awarski na Dulebów i relacja *Powieści dorocznej* o tym zdarzeniu (352–354). Dyskusja w li-

teraturze naukowej na temat związku politycznego Dulebów i jego stosunków z Awarami według Powieści i innych źródeł historycznych (354–359). Lokałna geneza przysłowia o wyginieciu Obrów (359). Analiza trzech wątków relacji latopisarskiej o Awarach i Dulebach (360–362). Nieprawdopodobieństwo powstania relacji o ucisku awarskim na Zachodzie (362–363). Kaganat wschodnioawarski (kutrigurski) i jego komunikacja z doliną karpacką przez ziemię Dulebów 567–670 (363–367). Data powstania przysłowia o wyginieciu Obrów i zagadnienie długotrwałej tradycji (367–370). Wyniki dociekań (370).

2. Inwazja awarska na obszarze polskim (370–387). Dane Teofylakta Simokatty o ustroju politycznym Słowian zachodnich (370–372). Odbicie tego ustroju w wykopaliskach: Wapno (372–373), Kopiec Krakusa (373–375). Szlak uderzenia awarskiego na państwo galijsko-frankońskie przez ziemie polskie (375). Napady awarskie na to państwo 562 i 566/7 r. oraz bitwa nad Łabą (375–378). Stanowisko Słowian wobec ataku awarskiego na to państwo (378–383). Stosunki awarsko-lechickie, brak danych archeologicznych o osadnictwie awarskim na ziemiach polskich (383–385). Rzekome toponomastyczne ślady Awarów na terenach północnej Słowiańszczyzny (385–387).
3. Ostatnie etapy wielkiej migracji Słowian w kierunkach południowych (387–419). Ekspansja Sklawinów na Bałkanach i zagadnienie ich zależności od Awarów (387–392). Ustrój polityczny Sklawinów (392–395). „Wybrani wojownicy” (395–396). Ekspansja słowiańska znad dolnego Dunaju w latach 558–602 (396–400). Ekspansja słowiańska 602–641 (400–404). Zasięg kolonizacji słowiańskiej na Bałkanach na początku w. VII (404). Zachodni prąd osadniczy słowiański i rola w nim Awarów (404–408). Środkowy prąd osadniczy, ślady toponomastyczne udziału w nim Chorwatów i Obodrytów, brak śladu Serbów (408–413). Okoliczności historyczne wędrówki tych 3 grup (413–416). Skrzyżowanie na Bałkanach 2 słowiańskich prądów osadniczych i jego ślady toponomastyczne (417–418). „Państwo” Samona (418–419).